

Coproducció de polítiques públiques sociocomunitàries en l'àmbit europeu

RELATORIA de la jornada coorganitzada per ECAS i l'Ajuntament de Barcelona

2024 - 2025

Índex

- 1 Antecedents i introducció
- 2 Punt de partida: l'estudi *Coproducció de polítiques públiques entre administracions i entitats socials amb participació ciutadana: experiències europees*
- 3 Experiències europees: reflexions compartides
  - Projecte Social Bonnefoi (França)
  - Thriving Places (Escòcia)
  - Hernani Burujabe (País Basc)
- 4 Coproducció a Catalunya: aprenentatges i reptes
- 5 Recerca acadèmica i col·laboració amb entitats i administracions públiques: reconstrucció de la 'polis' i nou contracte social

1

Antecedents i introducció

Aquest document recull els principals continguts de la [jornada sobre 'Coproducció de polítiques públiques entre administracions i entitats socials amb participació ciutadana: experiències europees'](#), coorganitzada per ECAS i l'Ajuntament de Barcelona i que va tenir lloc el 2 d'octubre de 2024 amb l'objectiu de presentar la recerca liderada per l'arquitecta Itziar González Virós: [Coproducció de polítiques públiques entre administracions i entitats socials amb participació ciutadana: experiències europees](#). No reproduceix de forma exhaustiva el que s'hi va exposar, sinó que presenta les idees clau amb l'objectiu de donar continuïtat al debat i contribuir a la **millora de la coproducció de polítiques públiques**.

La col·laboració entre ECAS i l'Ajuntament de Barcelona al voltant del tema s'inicia el 2018 amb una jornada sobre 'Coproducció de polítiques públiques davant dels nous reptes de ciutat' que posa en valor aquesta manera de treballar com a clau de volta per a una **governança democràtica**. A partir dels aprenentatges d'aquella sessió i de les experiències europees i barcelonines que s'hi van exposar, que tenien com a **objectiu comú reduir les desigualtats** i millorar la inserció social de les persones en risc d'exclusió, el 2022 s'inicia la recerca.

Introducció de la jornada a càrrec de Sonia Fuertes, sala d'actes Hub Social BCN.

La jornada vol ser un espai de posada en comú d'**experiències i aprenentatges** dels diversos actors implicats en la coproducció de polítiques públiques amb mirada comunitària en l'àmbit social, així com d'exploració de les **possibilitats de rèplica** dels projectes analitzats. Dona peu a tres espais de reflexió i conversa:

- una taula d'experiències europees amb participació de representants de tres de les iniciatives que es recullen a l'estudi.
- un debat sobre els 'Reptes i oportunitats en el marc del Fòrum Social Metropolità'.
- un diàleg sobre 'Recerca acadèmica i col·laboració amb entitats i administracions públiques per al desenvolupament sociocomunitari'.

A continuació se'n resumeixen els continguts.

2 **Punt de partida: l'estudi *Coproducció de polítiques públiques entre administracions i entitats socials amb participació ciutadana: experiències europees***

La investigadora principal de l'estudi, Itziar González Virós, presenta la publicació situant com a objectiu bàsic la **identificació de models, exemples i bones pràctiques de coproducció amb possibilitats de rèplica**. Per establir un marc comú que, a més, posa en valor el procés de creació col·lectiva, el document aprofundeix en el concepte de '**coproducció**' com a **metodologia específica** en relació amb altres models de col·laboració existents.

Abans d'entrar en el detall d'aquestes qüestions, com a apunts previs subratlla alguns trets característics d'ECAS com a plantejaments compartits: la **mirada preventiva** pel que fa a l'acció social amb **voluntat transformadora** vers una major justícia social, l'aposta per la **innovació social**, i les pràctiques horitzontals i participatives com a manera de fer.

La realització de l'estudi en col·laboració amb la investigadora Amaia Goenaga, responsable de la recerca internacional, i un grup de treball format per professionals d'entitats i de l'equip tècnic d'ECAS, és en si mateix un exemple d'aquesta manera de fer. En aquest espai de codirecció de la recerca es van establir, per exemple, els **paràmetres a observar en la prospecció d'experiències**: de quin dels actors provenia la iniciativa i qui el liderava, el rol específic de les entitats socials, la relació entre els diferents actors coproductors, l'estructura de governança, el grau de complexitat de l'aliança i el finançament (origen dels fons i pes de la qüestió econòmica en tot el procés). També va ser fruit d'aquest contrast la inclusió d'experiències locals, autonòmiques i estatals de Barcelona, Catalunya i Euskadi, mentre que les internacionals (més enllà d'Europa) responen al seu valor en termes d'innovació per a la **sostenibilitat econòmica**.

La qüestió econòmica i el respecte a l'**horitzontalitat** són dues de les preocupacions recurrents al llarg de la recerca, que s'interrelacionen pel risc que qui finança s'apropriï de la coproducció. Per a González Virós, "la coproducció té sentit si els diferents actors estan al mateix nivell", i alerta de la "tendència parasitària o d'extracció de recursos" del sistema, que pot acabar instrumentalitzant les entitats i la ciutadania i, fins i tot, desvirtuar el que aquestes impulsen convertint-ho en quelcom 'protocollitzat' i neutralitzant el seu potencial transformador.

Què entenem per coproducció?

El terme que es proposa per referir-se a la metodologia de treball òptima és **'coproducció cooperativa'**. Es considera que la 'coproducció' per si sola no deixa prou clar el fet estratègic d'una **metodologia basada en el reconeixement, la complementarietat i la consideració d'iguals** entre els diferents actors.

A més, l'afegit 'cooperativa' és també, tal com s'explica a l'estudi, "una manera d'assenyalar l'evidència que la divisió clàssica de públic / privat està deixant pas a la tríada d'allò **públic / social / comunitari**", incloent "la ciutadania que s'organitza per sumar-se a la transformació del seu entorn, i també de la realitat organitzativa de les seves administracions públiques". Aquesta implicació "suposa un pas clar per a la **democratització** de la societat i la superació de la cultura 'clientelista' i de lobbies actual per deixar pas a una **nova cultura de la integritat** en el conjunt de la societat".

González Virós apunta que aquest pacte entre les parts és creïble si som capaços de crear un **fons econòmic** que funcioni com a 'caixa comuna', no dependent de l'administració sinó que reconegui que totes les parts hi aportem, sigui en forma de diners o de recursos d'altre tipus, com ara expertesa i temps. A l'estil del que preveu la llei que regula el Pla de Barris de Catalunya, es planteja la possibilitat de legislar per crear un fons específic destinat a finançar iniciatives sociocomunitàries coproduïdes.

A banda del finançament, els altres dos pilars de la coproducció cooperativa serien un **nou contracte social per combatre les desigualtats** —que ja fa uns anys que es reclama des de diverses instàncies a escala global, a mode d'"Estat de Benestar 2.0"— i el pas de la cultura dels projectes (en què es destinen molts recursos a pensar, planificar i dissenyar abans d'implementar) a la **cultura del prototip**, que prioritza l'acció davant la urgència que imposen tendències com la polarització social o l'auge dels discursos d'odi.

Presentació de l'estudi a càrrec d'Itziar González Virós.

Manual pràctic de coproducció cooperativa

L'orientació pràctica de l'estudi fa que funcioni gairebé com a manual, cercant en tot moment els punts essencials, la senzillesa i la síntesi. Com a resum de les experiències finalment seleccionades i analitzades amb detall, el [quadre 3](#) les mostra, a cop d'ull, classificades segons l'estructura de governança marcada per l'agent impulsor: govern-institucions, entitats del tercer sector social o ciutadania.

Abans de donar pas a la taula d'experiències, González Virós subratlla tres **valors intrínsecs de la coproducció**:

- 1 | La garantia de **capacitació** de les persones que hi participen, derivada del mateix procés de cocreació.
- 2 | La major **legitimitat** dels projectes gràcies a l'escolta i la integració de diferents actors, cadascun amb les seves experteses i els seus interessos.
- 3 | La **qualitat democràtica** mercès a la diversitat, l'alta representativitat i el reconeixement mutu dels agents implicats.

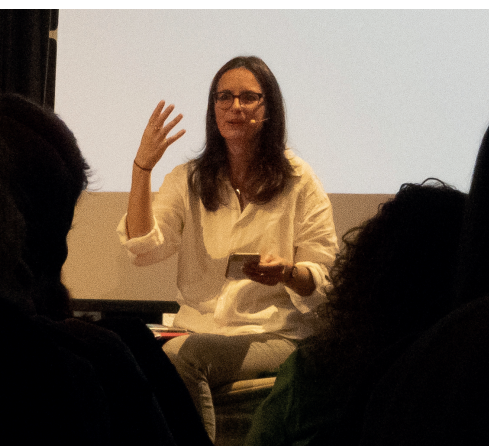
3

Experiències europees: reflexions compartides

BONNEFOI | Centre social creat per les veïnes, autogestionat i impregnat de la identitat del barri, on conviuen 40 nacionalitats diferents. Espai de creació de teixit comunitari i de debat que “alimenta la consciència de la posició respecte a la resta d'actors: polítics, socis col·laboradors, ciutadania, finançadors...”. La reflexió per gestionar el conflicte, present des dels inicis, és permanent: “S’ha passat de ser un centre d’ajuda perquè les persones novingudes tinguessin accés als seus drets (primera acollida) a treballar amb tota la població del barri”.

Marie France Antona durant la seva intervenció sobre el Projecte Social Bonnefoi (França).

THRIVING PLACES | Programa d'iniciativa local amb 10 anys de recorregut basat en el vincle entre l'administració pública i la societat civil amb participació del món acadèmic. L'objectiu és crear “comunitats més resilents i sostenibles, on les persones se senten orgulloses”. S’ha implementat a diversos nodes a partir dels quals es construeix xarxa; les comunitats treballen en partenariat amb els serveis públics i l'ajuntament, que distribueix els recursos per donar resposta a les necessitats detectades. A cada barri hi ha una figura de ‘connector comunitari’ que actua com a mediador i facilitador per al desplegament del programa.

Claire Bynner durant la seva intervenció sobre Thriving Places (Escòcia).

HERNANI BURUJABE | Iniciativa impulsada per l'Ajuntament l'any 2021, "factible gràcies als esforços de molts agents durant anys", que representa "el salt de la participació en la coproducció amb mirada estratègica". Cadascun dels actors —cures, alimentació, energia, telecomunicacions, cultura, ocupació, habitatge, biodiversitat, etc.— dissenya la seva estratègia de manera cooperativa junt amb la ciutadania empoderada; la cooperació pública es tradueix en diners i recursos tècnics. Els valors transversals del projecte són l'euskera, la igualtat, la interculturalitat, l'educació i la sostenibilitat.

Xabier Lertxundi durant la seva intervenció sobre Hernani Burujabe (País Basc).

En la conversa dinamitzada per Itziar González Virós entre els representants de tres de les experiències analitzades a l'estudi —Marie France Antona, Claire Bynner i Xabier Lertxundi—, generen força consens les següents reflexions compartides:

- Les metròpolis europees presenten realitats similars que permeten explorar la **replicabilitat** dels projectes i, sobretot, la transferència de coneixement.
- Els barris que concentren població desfavorida i migrant s'han de reivindicar com a símbols d'hospitalitat, tolerància i **intel·ligència col·lectiva**.
- Cal mantenir viu el vincle entre pensament i acció perquè la **consciència crítica** sigui sostenible i útil. Des d'un marc de reflexió ampli, l'abordatge local permet donar resposta a contextos i situacions específiques.
- Davant de problemes complexos que requereixen proximitat i coordinació, les organitzacions actives als barris mostren una **gran capacitat de treball en xarxa i efectivitat**, tal com es va demostrar per exemple durant la pandèmia.
- El gran repte és mantenir el **compromís estratègic** davant d'altres interessos en les agendes polítiques. Fenòmens com l'aporofòbia o l'auge dels discursos d'odi travessen la realitat social i està en joc la **democràcia**. Les tres experiències presents ho constaten:
  - **Marie France Antona** sosté que la lluita de les forces veïnals per ser reconegudes i exercir com a contrapoder és imprescindible per a la democràcia, i argumenta que en contextos polítics com l'actual, marcat pel creixement de la ultradreta i la seva presència fins i tot en governs europeus, esdevé especialment rellevant la resistència a peu de carrer. Recorda la vigència del lema 'actuar local i pensar global'.
  - **Claire Bynner** exposa que la participació social no sempre troba ressò en els canals institucionals i que es percep una bretxa entre la democràcia formal i la ciutadania. Davant aquesta dicotomia, les entitats locals basteixen ponts amb nombrosos projectes socials que generen coneixement arrelat al territori, alhora que identifiquen i reconeixen les capacitats de les persones.

- **Xabier Lertxundi** destaca el paper de l'associació ciutadana Bidea ('camí', en euskera), que té per objectiu crear una escola de participació i cooperació amb un funcionament autònom respecte a les institucions. Posa sobre la taula la necessitat de comprensió mútua i de fer pedagogia sobre el funcionament de l'administració, ja que els ritmes de la burocràcia alenteix els processos i per a la ciutadania els temps d'execució poden resultar inexplicables.
- Les comunitats són altament creatives i regeneren els seus entorns per aportar **beneficis al conjunt de la població**; són capaces d'impulsar la coproducció amb idees de millora i capacitat d'acció.
- El treball relacional és clau per construir **confiança** mútua i preservar-la, imprescindible perquè la coproducció funcioni. Cal treballar intensament les relacions a tots els nivells i amb diferents registres, des de reunions formals fins a trobades lúdiques per construir i enfortir la xarxa.
- Els múltiples **nivells administratius** (barri, ajuntament, regió o comunitat autònoma, Estat, UE, etc.), cadascun amb el seu llenguatge i la seva lògica, comporten complexitat, i alhora els **cicles electorals** dificulten l'estabilitat. La rotació de responsables i tècnics obliga a reivindicar el reconeixement i renovar la legitimitat.
- La **cultura comunicativa** també representa un desafiament: sovint s'imposa la de l'administració, molt formal, i la rigidesa no afavoreix la deliberació. Davant el xoc entre la lògica burocràtica i el procés comunitari, cal obrir espais intermedis on facilitar **aliances inclusives**.
- L'**economia social i solidària** aporta valors i implicació, a banda de capacitat econòmica, expertesa i xarxa de contactes. Els equips tècnics mostren disposició a innovar i prenen part de manera activa en els processos, amb la il·lusió de treballar d'una manera diferent.

El repte del finançament públic

De les diferents fórmules jurídiques per al finançament amb fons públics —subvenció, conveni de col·laboració, concertació de servei, contracte-programa, etc.—, a les experiències presents a la taula se n'utilitzen diverses:

- **Bonnefoi**: subvenció en base a acord de col·laboració quinquennal.
- **Hernani**: sobretot convenis de col·laboració, la majoria amb entitats cooperatives sense afany de lucre gràcies a les clàusules socials en les bases de les convocatòries.
- **Thriving Places**: el debat sobre com gestionar els actius (temps, coneixement, expertesa, etc.) ha posat de manifest la dificultat de transferir fons al tercer sector social. "Cal ser crítics i curosos amb els projectes, valorar l'impacte i la utilitat", segons Claire Bynner.

En el debat es destaca la importància d'una **gestió rigorosa** com a clau per a la legitimitat, alhora que se subratlla la **necessitat d'estabilitat** en els projectes. Per part de l'administració, es considera fonamental disposar de personal alliberat per tirar endavant els projectes, més enllà de la inversió econòmica directa.

Pel que fa a les **condicions laborals** de les professionals del tercer sector en relació amb els treballadors públics, el ventall és ampli. A França el conveni col·lectiu està equiparat amb la funció pública i “no hi ha problema per cobrir els llocs de treball —sosté Marie France Antona—, sempre hi ha molts candidats capacitats i amb ganes de treballar en estructures arrelades; es creen molt bons equips”. A Hernani, en canvi, es fa patent la “gran bretxa” entre el conveni col·lectiu d'intervenció social i el funcionariat: “L'Ajuntament no pot fixar condicions i salaris, només establir quin conveni s'aplica”, assenyala Xabier Lertxundi. I a Escòcia també es genera cert “antagonisme entre els funcionaris i els treballadors del tercer sector”, segons Bynner: “A la trinxera del tercer sector sovint hi ha molta vocació i implicació, així com coneixement i consciència que se'ls necessita, però els recursos es redueixen i és complicat”.

4

Coproducció a Catalunya: aprenentatges i reptes

Al fil de les experiències nacionals i locals que es recullen a l'estudi —la Xarxa d'Ateneus Cooperatius, l'impuls de la Renda Garantida de Ciutadania mitjançant una ILP, el Projecte Lliures i els programes de l'Ajuntament de Barcelona Vila Veïna, Làbora, Alimenta i B-Mincome—, la jornada acull una taula al voltant del **Fòrum Social Metropolità** (FSM) i un diàleg sobre la col·laboració entre les entitats i les administracions públiques amb el món de la **recerca acadèmica** orientada al desenvolupament sociocomunitari.

L'experiència de Barcelona amb mirada metropolitana

La comissionada d'Acció Social de l'Ajuntament de Barcelona, **Sonia Fuertes**, exposa la tasca duta a terme fins ara en l'avenç de la col·laboració públic-social a l'àrea metropolitana en el marc de l'Acord Ciutadà per una Barcelona Inclusiva, “un espai de coproducció de polítiques amb la mirada posada en l'acció i la transformació”. Com a punt de partida, apunta que “la participació implica parlar de la manera d'entendre el poder, la política i els lideratges, ja que els **riscos d'instrumentalització i cooptació** obliguen a posar límits a l'administració”.

Alhora, alerta sobre el risc de la participació de ser eminentment deliberativa: “Té un valor conceptual teòric, però si no ens dotem d'eines per **executar i avaluar** de manera col·legiada, és difícil **generar una cultura** més enllà de les persones i donar continuïtat a les iniciatives”. Fuertes aposta perquè la societat civil i el tercer sector exigeixin aquestes eines per transformar i l'Administració actuï com a facilitadora, endegant processos de fons, “no cosmètics”.

L'Acord Ciutadà i el FSM posen en relleu que “la interconnexió transcendeix el marc de les ciutats” i que “**la governança ha de ser metropolitana**”, ja que es tracta d'un territori no delimitat, sense fronteres. Fuertes situa algunes de les qüestions en joc: la transferència de coneixement, la replicabilitat i els marcs de col·laboració entre ajuntaments i entitats basats en la confiança, el reconeixement de la pluralitat de veus i l'exigibilitat d'iniciatives factibles.

A continuació s'obre la conversa amb **Carme Esquirol**, directora de Serveis de Polítiques Socials i Igualtat de l'Àrea Metropolitana de Barcelona, i **Loli Rodríguez**, directora de la Fundació Idea (una de les entitats membres i impulsores del FSM), dinamitzada per **Mariona Puigdemívol**, directora d'ECAS. Es destaca la **mirada pràctica** del FSM, orientat a avançar des del que es detecta com a necessitat compartida i que genera acords. Se subratlla també l'**horitzontalitat** de l'espai i el seu potencial per impulsar, en el futur, iniciatives com les experiències analitzades a la recerca.

D'esquerra a dreta: Sonia Fuertes, Loli Rodríguez, Carme Esquirol i Mariona Puigdemívol durant el debat.

5

Recerca acadèmica i col·laboració amb entitats i administracions públiques: reconstrucció de la 'polis' i nou contracte social

El repte de la participació, lligat al de la implicació ciutadana en la construcció col·lectiva, centra també l'interès de l'anàlisi acadèmica, tal com expressa **Ricard Gomà**: "Davant l'acceleració dels canvis en les dues darreres dècades —irrupció tecnològica, crisi climàtica, canvis demogràfics— no s'ha generat sentit col·lectiu ni resposta en clau ciutadana". El director de l'Institut Metròpoli desgrana alguns dels fenòmens que il·lustren el desencaix entre la realitat i les "velles respostes polítiques":

- el gran problema de l'accés a l'habitatge
- el 25% de població en risc de pobresa o exclusió de manera enquistada malgrat les polítiques de garantia de rendes
- l'elevada pobresa infantil sense una prestació específica
- o l'enorme proporció de les persones d'origen migrat en situacions de vulnerabilitat

Tot allò que els poders públics no són capaços d'abordar amb eficàcia alimenta la **desafecció política** de la ciutadania, tal com constata **Marta Cid**, membre de la Junta Directiva d'ECAS.

En aquest context, la coproducció apareix com una nova via d'articulació de respostes on ningú té el monopoli del coneixement, una mirada radicalment diferent basada en els **sabers distribuïts**. Per a Gomà s'obren escletxes d'oportunitat amb un gran potencial per al municipalisme i les entitats socials, si bé els esculls no són menors i cal vèncer "inèrcies molt fortes, instal·lades en tots els àmbits". Menciona la rigidesa dels marcs normatius i de finançament, així com un "professionalisme mal entès" que s'aferra al "monopoli de la certesa", vinculat a un ecosistema de producció del coneixement que no incentiva la seva aplicabilitat.

Tot i això, la transferència de coneixement s'obre camí i existeixen centres d'investigació amb **recerca aplicada** que troben en les pràctiques existents de coproducció referents importants per incidir en les polítiques públiques. La millora dels barris amb **mirada sociocomunitària**, per exemple, guanyen centralitat i posen de manifest la importància de comptar amb la ciutadania en totes les fases del procés. En un marc de relacions diferent, basat en el reconeixement mutu, Marta Cid reivindica el paper actiu del **tercer sector social com a agent impulsor**, i no mer prestador de serveis.

Ricard Gomà i Marta Cid durant el diàleg.

L'aproximació de baix a dalt dona fruits en experiències com les comunitats energètiques, l'habitatge cooperatiu o els programes de ciència ciutadana als instituts, entre altres, en què l'**expertesa vivencial** és clau. Gomà aposta per incorporar-la a tots els processos de coproducció de polítiques públiques i sorgeix, un cop més, la necessitat de donar **continuïtat i estabilitat** a les iniciatives.

En aquest sentit, l'Acord Ciutadà per una Barcelona Inclusiva apareix com un exemple d'espai on es comparteixen itineraris d'acció, capaç de mantenir estratègies a mitjà i llarg termini. Una experiència inspiradora que, des de l'àmbit local, genera múscul ciutadà i construeix vincles. Per a Gomà, les bones pràctiques de reforç del teixit comunitari són la clau perquè el **nou contracte ecosocial** que necessitem, al centre del qual hi ha d'haver la lluita contra les desigualtats, no quedi en paper mullat. El pacte “només té sentit si existeix la capacitat per concretar-lo” i els agents protagonistes han de ser les administracions públiques i la ciutadania, organitzada a través del teixit associatiu i les xarxes comunitàries. Els contextos de **construcció de comunitat** —pels quals els poders públics han d'apostar amb polítiques arrelades al territori— són un dels tres eixos per generar una resposta a l'alçada del repte que afrontem, junt amb la **democratització** dels processos de producció i la **innovació**.

Pla general de la Taula d'aprenentatges i experiències europees.

ILP europea de coproducció

“Què passaria si les entitats i la ciutadania articulem una iniciativa legislativa popular (ILP) que estableixi un marc legal per a la coproducció, amb fons econòmics estructurals?”. Amb aquesta suggeridora pregunta conclou la jornada, conscients que el camí que cal recórrer perquè la coproducció de polítiques públiques sigui un fet és llarg i no està exempt de reptes.